

РЕПРЕЗЕНТАЦІЙНА СИСТЕМА СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОНФЛІКТОЛОГІЇ

Рец. на монографію Людмили Білоконенко «Українськомовний міжособистісний конфлікт» (Дніпропетровськ : ДНУ, 2015. – 338 с.)

Конфлікт і все, що з ним пов'язане, давно є предметом дослідження вчених усього світу, які від незначної уваги до його природи наразі перейшли до усвідомлення значущості цього явища. Тоді як зарубіжна лінгвістика останнім часом збагачується численними монографіями, статтями, українська наукова спільнота на репрезентаційній системі конфлікту в площині національної мови зосереджується не системно й не глибоко. *Актуальність* звернення до цієї теми для українського мовознавства відтепер спричинена стійким інтересом до явища конфлікту в різних наукових дисциплінах і відсутністю його системного опису з позицій прагмалінгвістики в українському мовознавстві. В основу рецензованої праці покладено *гіпотезу*: конфлікт належить до різновиду дисгармонійного міжособистісного спілкування, у якому комуніканти обстоюють особисті інтереси, для чого обирають різні стратегії, мовленнєві тактики, певні мовні засоби (конфліктогени).

Мовний конфлікт належить до числа фундаментальних комунікативних категорій, що відіграють вагомий роль в організації мовленнєвої взаємодії, у структуруванні змістовного світу людини. Мовні засоби конфлікту мають загальний характер, їх форма, позиція в мовному акті функційно значущі. *Наукова новизна* дослідження полягає в тому, що: 1) обґрунтовано потребу дослідження категорії міжособистісного мовного конфлікту, яка посідає важливе місце в концептуальній картині світу людини й суспільства; 2) визначено специфіку лінгвістичної характеристики категорії міжособистісного мовного конфлікту в межах семантичного, структурного, прагматичного, когнітивного, функційного, комунікативного аспектів у їх взаємодії; 3) представлено наукову парадигму засобів вираження міжособистісного мовного конфлікту в аспекті проблеми «людського чинника» в мові; 4) встановлено, що семантична категорія мовного конфлікту об'єднує різнорівневі мовні засоби й дає змогу позначити реальну картину мовної системи, взаємовідношення мовних одиниць у мовленні, їх комплексне функціонування в тексті; 5) уведено в науковий обіг значний фактичний матеріал, який ілюструє парадигму активних структурно-семантичних різновидів мовного конфлікту в різних типах мовлення; 6) визначено й деталізовано категорії наукового поняттєвого апарату, що уможливають

опис засобів його вираження.

Рецензована монографія є досить повним і глибоким дослідженням. Укладена за принципом диференційованого підходу до висвітлення теми, вона охоплює чотири взаємопов'язані розділи. У *першому розділі* 1) розглянуто основні засади комунікативної лінгвістики, що виявляють основні закономірності й норми міжособистісного спілкування; увиразнюють ознаки гармонійної та дисгармонійної поведінки мовної особистості; 2) узагальнено підходи до визначення діалогічної мови як значущої форми міжособистісного спілкування; 3) вирізняє конфліктний діалог як різновид конфронтаційного спілкування; 4) розроблено методологічні підстави моделювання комунікативної ситуації «конфлікт» та аналізу діалогу як форми конфлікту. У *другому та третьому розділах* переконливо доведено, що одиниці мови, які репрезентують міжособистісний конфлікт, мають упорядковану систему, структура якої охоплює ядрні та периферійні засоби, об'єднані спільними семантичними, функційними, прагматичними ознаками. Особливого поцінування заслуговує дослідження прагматичного компонента явища. Висунуті авторкою гіпотези, доведені чи спростовані емпірично, є значним внеском у характеристику репрезентаційної системи українськомовного конфлікту. У *четвертому розділі* розглянуто типові комунікативні ситуації, і таке «занурення» в широкий контекст спілкування цілком виправдане.

Авторка обстоює свою думку, що вибір комунікативних ходів у ситуації конфлікту спричинена персональними характеристиками мовної особистості, зокрема психологічними, соціальними, культурологічними, емоційними особливостями, які зумовлюють її мовленнєву поведінку в комунікативному конфлікті. Уважаємо, що використання Л. Білоконенко міждисциплінарного, комплексного підходу, є продуктивним. Саме комплексний дискурсивний метод дослідження дає змогу створити цілісне уявлення про глибинні процеси, що визначають конфліктний стиль взаємодії його учасників, виявити вербальні й невербальні засоби його реалізації. Думаємо, що варто було б уточнити: у чому все ж таки полягає специфіка невербальних характеристик конфліктної взаємодії людей? Цікавими могли б бути й роздуми щодо таких конфліктних властивостей знаків мови й мовлення, які «живуть» у мові, проте

не завжди виявляють свій конфліктогенний потенціал. Факт «актуалізації» таких властивостей мовного знака залежить від ситуації спілкування і комунікативного досвіду, мовної компетенції, мовного смаку, індивідуальних мовних звичок суб'єктів комунікації.

Авторка залучає до наукової інтерпретації великий за обсягом фактичний матеріал, зафіксований в усному мовленні в умовах офіційних і неофіційних стосунків, у художніх творах сучасних українських письменників, у текстах Інтернет-ресурсів, а також у лексикографічних джерелах, що дає підставу зробити узагальнення, які можуть прислужитися у викладанні курсів зі стилістики української мови, риторики, психолінгвістики, соціолінгвістики.

Рецензований рукопис – це накопичення віт-

чизняного лінгвістичного досвіду щодо аналізу конфліктної мовленнєвої поведінки людини. Безсумнівно, перспектива цієї праці полягає у формуванні основ і розвитку концепції нового напрямку лінгвістики – *лінгвістичної конфліктології*. Важливість рецензованої монографії також убачаємо в її впливі на культурний світогляд, моральні принципи членів національної спільноти. Описані принципи спілкування можуть слугувати теоретичною базою для формування комунікативної компетенції, культури гармонійної мовної особистості. Запропонований у праці аналіз українськомовної репрезентаційної системи конфлікту, без сумніву, стане в пригоді для подальших наукових студій способів його розпізнання й реагування, на цивілізовану поведінку в конфліктних ситуаціях.